

Πλάτων: η ηθική δύναμη της μουσικής (Κωνσταντίνα Γογγάκη, Επ. Καθηγήτρια Παν/μίου Αθηνών)

/ [Πεμπτουσία](#)

Η μουσική έχει μια διευρημένη έννοια στον αρχαίο κόσμο, περιλαμβάνοντας συνήθως την ποίηση και την μελωδία. Μερικές φορές, ωστόσο, περιλαμβάνει όλα όσα αναφέρονται στις Μούσες, δηλαδή το σύνολο σχεδόν των τεχνών.²⁰

Το τι είναι αρμονία, ρυθμός και μέτρο το γνωρίζει κανείς ήδη από τον *Φίληβο*.²¹ Στους *Νόμους* ρυθμός και αρμονία αποκαλείται η *αίσθησις των εν ταις κινήσεσιν τάξεων*.²² Η φύση, ως δημιουργήμα θεϊκό, διαθέτει αρμονία και ρυθμό. Η φύση και η κίνηση των ουρανίων σωμάτων χαρακτηρίζονται από την αρμονία, και οι θεοί έβαλαν μέσα στον άνθρωπο τον ρυθμό.²³ Ο Πλάτων στους *Νόμους* αναζητάει την κοινή καταγωγή και τις αρχές της γυμναστικής και της μουσικής, όπως επίσης και του χορού.

Ο ίδιος επιχειρεί να θεμελιώσει την χορεία και γενικότερα την τάση του ανθρώπου για ρυθμό και κίνηση στη φύση, στη φυσιολογία του ανθρώπου.²⁴ Εφόσον η φύση προίκισε τον άνθρωπο με την κίνηση και τη φωνή, και οι θεοί χάρισαν – αποκλειστικά στον άνθρωπο – την αίσθηση του ρυθμού και της αρμονίας, επομένως το ένα είναι δώρο της φύσης και το άλλο δώρο των θεών, όπου θεοί στην περίπτωση αυτή είναι οι Μούσες και ο Απόλλων.²⁵

Η επίδραση της Μουσικής στον άνθρωπο είναι πολύ ισχυρή, τόσο, που φθάνει μέχρι τα βάθη της ψυχής. Για το λόγο αυτό, και προκειμένου να ελέγχει τις διαθέσεις των πολιτών, ο άρχοντας της πολιτείας οφείλει να προσδιορίσει ο ίδιος το περιεχόμενο της μουσικής. Σύμφωνα με το πλατωνικό σύστημα μελωδίες που είναι πένθιμες ή μελαγχολικές, διαφθείρουν και προκαλούν γενικά τις αισθήσεις, και ως εκ τούτου δεν πρέπει να είναι ανεκτές. Αντιθέτως, οροθετούνται οι επιθυμητές μορφές των μελωδιών, που είναι: μελωδίες κατανικτικές, παρακλητικές, διδακτικές, πολεμικές και σεμνές, αντίστοιχες δηλαδή με τις βασικές αρετές.²⁶

Ο Πλάτων, πεπεισμένος για την ηθική δύναμη της μουσικής, αποδίδει σ' αυτήν σημαντικό ρόλο, θεωρώντας ότι οι θρηνώδεις μελωδίες δεν έχουν θέση στην πολιτεία των φιλοσόφων.²⁷ Καμία «χαλαρή» μελωδία δεν επιτρέπεται. Εγκεκριμένες αρμονίες είναι μόνο εκείνες που ταιριάζουν σε «πολεμικούς άνδρες», δηλαδή ο «δωρικός» και ο «φρύγιος». Επίσης, δεν επιτρέπεται η ελευθερία στη χρήση των μέτρων και των ποδών, αλλά επιτρέπονται μόνο εκείνοι που ταιριάζουν στον «κόσμιο και ανδρείο άνθρωπο». Εξάλλου, καθορίζει ακόμη και το είδος των μουσικών οργάνων. Τα πολύχορδα όργανα, λ.χ. ο αυλός, που μπορεί να αποδώσει κάθε είδους μελωδία, απαγορεύονται. Στην πλατωνική πολιτεία παραμένουν μόνο ο Απόλλων με τη λύρα και την κιθάρα, και οι βοσκοί με ένα ακόμη όργανο, τη σύριγγα. Η τέχνη σ' όλες της τις μορφές και ιδίως ως λόγος και ως μουσική, λειτουργεί ως καθαρτική για την ψυχή.²⁸ Με τον καθορισμό των ρυθμών που επιτρέπονται η «κάθαρση» της πόλης φτάνει στο τέρμα της. Γενικά ο Πλάτων καταδικάζει την ποικιλία, είτε στη μουσική, είτε στη γυμναστική, είτε ακόμη και στη δίαιτα, και επικροτείται η απλότητας: *Η δε απλότης κατά μεν μουσικήν εν ψυχαίς σωφροσύνην <ενν. ενέτικτεν>, κατά δε γυμναστικήν υγίειαν.*²⁹

²⁰ Πβ. Τ. Αρβανιτάκη, σελ.228.

²¹ Πλάτωνος, Φίληβος 17c-d.

²² Πλάτωνος, Νόμ. Β 653e.

23 Αυτόθι, Β 654α. Πβ. Τ. Αρβανιτάκη, ό.π., σελ. 225, 229.

24 Πλάτωνος, Νόμ. Β 653d: κατά φύσιν. Πβ. Τ. Αρβανιτάκη, ό.π., σελ. 227.

25 Πλάτωνος, Νόμ. Β 654α. Πβ. Τ. Αρβανιτάκη, ό.π.

26 Πλάτωνος, Πολ. Γ 398d-399e.

27 Αυτόθι, Γ 398d.

28 Πλάτωνος, Νόμ. Β 659e, 665e-666c.

29 Πλάτωνος, Πολ. Γ 404e. Πβ. Τ. Αρβανιτάκη, ό.π., σελ. 271.

[συνεχίζεται]

Πηγή: Διεθνές Φιλοσοφικό Forum [«Ανάδρασις»](#), Κωνσταντίνα Γογγάκη, Επίκουρη Καθηγήτρια Φιλοσοφίας του Αθλητισμού, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, «Η ΜΟΥΣΙΚΗ ΚΑΙ ΓΥΜΝΑΣΤΙΚΗ ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΥΠΟ ΤΗΝ ΟΠΤΙΚΗ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΙΚΟΥ ΝΟΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΖΩΗΣ»

Διαβάστε το προηγούμενο μέρος του άρθρου [εδώ](#)